

จุเปาะ : เล่นเพื่อรัก...วัฒนธรรมการเลือกคู่
Ntsum Pob : Play for Love the Culture
Choose Mate

ธนวรรณ เวียงสีมา¹

Thanawan Viengsima

จิรวัดน์ พิระสันต์²

Jirawat Phirasant

¹ หลักสูตรศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Doctor of Fine and Applied Arts Program in Art and Design, Faculty of Architecture, Naresuan University

(E-mail: vsima9971@gmail.com)

² ศาสตราจารย์, สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Professor, Department of Art and Design,

Faculty of Architecture, Naresuan University

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีจุดมุ่งหมายหลักคือ เพื่อศึกษาหาจุดประสงค์ของการเล่นลูกช่วงในช่วงประเพณีปีใหม่ม้ง โดยมีคำถามงานวิจัย ของเล่นเหมาะสมกับเด็ก แล้วทำไมหนุ่มสาวยังมีการละเล่น ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน ทั้งการศึกษาลูกเอกสาร การวิจัยเชิงสำรวจ โดยพบว่าชาวม้งมีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ โดยแสดงผ่านวัฒนธรรมประเพณีต่างเช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นปีใหม่หรือประเพณีฉลองปีใหม่ และประเพณีกินข้าวใหม่ของม้ง ชาวม้งเรียกกันว่า น่อเปือโจวฮ์ (Noj peb caug) แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” ชาวม้งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ เริ่มนับตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ไปจนถึง 30 ค่ำ ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น 15 ค่ำ และข้างแรม 15 ค่ำ เมื่อครบ 30 ค่ำ จึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย (30 ค่ำ) ของเดือนสุดท้าย (เดือนที่ 12) ของปีถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า พิธีกรรมต้อนรับปีใหม่ซึ่งจัดเป็นพิธีกรรม มีกิจกรรมแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) ส่วนของพิธีกรรมความเชื่อ จะมีแค่ 3 วันเท่านั้น คือวันขึ้น 1-3 ค่ำ เดือน 1 เท่านั้น ซึ่งจะมีพิธีอ้วด้าคว (dab quas) ฆ่าไก่เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ผีसाง เทวดา จุดตะเกียงไว้ 3 วันนี้ตลอดทั้งวันทั้งคืน พิธีกรรมนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลกับคนในบ้านตลอดปีใหม่ 2) ส่วนของกิจกรรมละเล่นและการเฉลิมฉลอง เป็นกิจกรรมภาคสนาม จะมีการร้องรำทำเพลง โยนลูกช่วง เล่นลูกข้าง เป่าแคน ยิงหน้าไม้ เป็นต้น ซึ่งจะจัดตรงกับวันปีใหม่น่อเปือโจวฮ์ ด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะทำพร้อมกับช่วงทำพิธีกรรม และในวันปีใหม่จัดเป็นงานประเพณีที่ชาวม้ง รอคอยอย่างใจจดใจจ่อ เนื่องจากจะเป็นการพบปะกันระหว่างกลุ่มญาติมีประเพณีขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผู้อาวุโส เป็นวันที่หนุ่มๆ สาวๆ ในหมู่บ้านจะได้เลือกคู่ มีการจัดการแข่งขันกีฬาประเพณีและการละเล่นต่างๆ เช่น ลูกช่วง ลูกช่วง และยังมีการแข่งขันล่อเลื่อนไม้ เป็นกีฬาที่ทำหายน่าสนใจเป็นอย่างมาก การโยนลูกช่วงหรือประเพณีเกี่ยวสาว โดยใช้วิธีโยนลูกช่วง หรือการเล่นลูกช่วง (ntsum pob) ที่เรียกกันว่า “จูเป้า” มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอล ทำด้วยเศษผ้า มีขนาดเล็กพอที่จะถือด้วยมือข้างเดียวได้ การละเล่นลูกช่วง จะแบ่ง

กลุ่มผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายโดยที่ก่อนจะมีการเล่นเกม ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ที่เอาลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย หรือญาติๆ ของฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่นำลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย เมื่อตกลงกันได้ก็จะทำการโยนลูกช่วงโดยฝ่ายหญิง และฝ่ายชาย แต่ละฝ่ายจะยืนเป็นแถวหน้า กระดานเรียงหนึ่ง หันหน้าเข้าหากันมีระยะห่างกันพอสมควร แล้วโยนลูกช่วงให้กันไปมาและสามารถทำการสนทนา กับคู่ที่โยนได้ ชาว ม้งเป็นชนเผ่าที่ยังเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี การเกี้ยวพาราสีไม่นิยมทำในบ้าน เพราะเป็นการผิดผี การเกี้ยวสาว หรือเลือกคู่จึงจำเป็นต้องผ่านการละเล่น ซึ่งในสังคมยุคนี้ได้จางหายไปนานแล้ว การยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าที่ชัดเจน

คำสำคัญ: จูเป๊ะ, ลูกช่วง, ลูกโยน, ม้ง, วัฒนธรรมเลือกคู่

Abstract

The objective of the current research was to explore the purpose of playing Luk Chuang during the New Year Celebration of Hmong. The research question is that such play is suitable for children but why the youth play it. The researcher employed a mixed method approach for data collection including documentary study and survey research. It was found that Hmong possessed their own tradition and culture as well as beliefs since their ancestor and reflected them through various traditions and cultures. These include for example, wedding ceremony, New Year Tradition or New Year Celebration, and Kin Khao Mai called by Hmong as Noj Peb Caug and translated as “Gin Sam Sib”. Hmong follows lunar day starting from the 1st day to the 30th day of the waxing moon according to the lunar calendar which is divided into 15 waxing moon days and 15 waning moon days, and 30 days of the lunar become 1 month. The last day (30th day) of the last

month (12th month) is regarded the year end farewell. New Year ritual consists of 2 activities. 1. Belief ritual is only in a 3-day period of the 1st-3rd days of the 1st month. The ritual includes dab quas by killing chickens to offer to ancestor, ghosts, and gods, and lamps are constantly lightened up days and nights during these whole 3 days. This ritual is believed to provide fortune to every family member during the whole new year. 2. Plays and celebrative activities are field activities comprising singing and dancing, throwing Luk Chuang , playing tops, blowing Khaen, Hy Kue Jia, shooting arrow, for example. The activity may or may not be held on the New Year Noj Peb Caug but mostly it was held along with the ritual. New Year celebration is the tradition the Hmong attentively look forward to since it is the time of meeting among relatives and making a wish from sacred figures and the seniors. It is the day for the youth in the village to choose their mate. Traditional sports and plays are arranged such as tops, luk chuang, and wood wheel contest as a very challenging and interesting sport. Throwing luk chuang or courting is done by throwing or playing luk chuang called “ntsum pob” as a ball-like rounded shape of fabric pieces in small size to be held in one hand. Players are divided into 2 sides, females and males. Before playing, females pass in luk chuang to males or females’ relative offer luk chuang to males. Once an agreement is made, luk chuang will be thrown by females while males stand side by side in line formation with both male and female facing each other in a moderate distance and throwing luk chuang to one another back and forth while talking to the partner. Hmong is an ethnic group who remain stringent to their culture and traditions. Courting is not allowed at home

as it is morally wrong. Courting or choosing a mate has to be made through plays. However, it had long been disappeared at the current age. Preserving this culture provides distinctive identity of the ethnic group.

Keywords: Ntsum pob, Luk chwng, Lukyon, Hmong, Culture choose mate

บทนำ

ม้ง (Hmong) หมายถึง อีสระชน เดิมอาศัยอยู่ในประเทศจีน ต่อมาชาวจีนเข้ามาปราบปราม เป็นเหตุให้อพยพลงมาถึงตอนใต้ของจีน และเขตอินโดจีน ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และตอนเหนือของประเทศไทย ม้งมีประชากรทั้งหมด 11.247 ล้านคน อาศัยในภูมิภาคต่างๆ เช่น จีน เวียดนาม ลาว ไทย สหรัฐ แคนาดา เยอรมนี ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย ม้งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ในภูเขาของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน ปัจจุบันมีชุมชนชาวม้งที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยอยู่ที่ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ (ปีใหม่ม้ง, 2560) ม้งนิยมสร้างบ้านอยู่บนภูเขาสูง หมู่บ้านจะประกอบด้วยกลุ่มเรือนหลายๆ หย่อม แต่ละหย่อมจะมีบ้านราวๆ 7-8 หลังคาเรือน โดยที่มีเรือนใหญ่ของคนสำคัญอยู่ตรงกลาง ส่วนเรือนที่เป็นเรือนเล็กจะเป็นลูกบ้านหรือลูกหลาน ส่วนแต่ละหย่อมนั้นจะหมายถึงตระกูลเดียวกัน หรือเป็นญาติพี่น้องกันนั่นเอง ภายในบ้านจะมีสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ อยู่ 4 แห่ง คือ ประตูทางเข้าหลัก, เสากลางบ้าน, ผนังบ้านที่ตรงข้ามกับประตูหลัก (เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางไสยศาสตร์ของม้ง จะประกอบด้วยกระดาดที่ตัดมาติดเป็นแผ่นใหญ่และยาวเป็นรูปสี่เหลี่ยม และมี การตั้งโต๊ะหมู่บูชาจะมีกระป๋องหรือกระบอกไม้ไผ่ใส่ข้าวเปลือก หรือ ข้าวเจ้า หรือข้าวโพดก็ได้ จะนำธูปจำนวน 7 ดอกมาปักข้างๆ กระบอกธูป จะมีกระบอกสุรา และกระบอกน้ำไว้เช่นไหว้) และเตาไฟใหญ่

ม้งมีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีกินข้าวใหม่ของม้ง ประเพณีขึ้นปีใหม่ ชาวม้งเรียกกันว่า “น่อเปื๋อจั่วฮ์” (ชาวเขาเผ่าต่าง ชาวเผ่าม้ง, 2562) ในวันฉลองปีใหม่อีกหนึ่งแบบทางการ ซึ่งทุกคนจะหยุดหน้าที่การงานทุกอย่างในช่วงวันดังกล่าวนี้

มีการเล่นต่างๆ ในงานขึ้นปีใหม่ เช่น การเล่นเกมลูกช่วง การตีลูกช่วง การร้องเพลงมั่ง การโยนลูกช่วงหรือประเพณีเกี่ยวสาว โดยใช้วิธีโยนลูกช่วง หรือการเล่นลูกช่วง (ntsum pob) ที่เรียกกันว่า “จุเปาะ” ลูกช่วงมีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยเศษผ้า มีขนาดเล็กพอที่จะถือด้วยมือข้างเดียวได้ การเล่นเกมลูกช่วงจะแบ่งกลุ่มผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายโดยที่ก่อนจะมีการเล่น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ที่เอาลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย หรือญาติๆ ของฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่นำลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย เมื่อตกลงกันได้ก็จะทำการโยนลูกช่วงโดยฝ่ายหญิง และฝ่ายชายแต่ละฝ่ายจะยืนเป็นแถวหน้า กระดานเรียงหนึ่ง หันหน้าเข้าหากันมีระยะห่างกันพอสมควร แล้วโยนลูกช่วงให้กันไปมาและสามารถทำการสนทนา กับคู่ที่โยนได้

วัฒนธรรมชุมชนเป็นผลของความพยายามร่วมกันในการต่อสู้และแสวงหาทางออกเพื่ออยู่ร่วมกับธรรมชาติเป็นความพยายามที่สำคัญของวัฒนธรรมคือการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบของเทคโนโลยีเครื่องมือ ทักษะ และกรอบความคิด บรรดาผลผลิตเหล่านี้ที่เป็นทั้งด้านความรู้ความสามารถ (ภูมิปัญญา) และเป็นทั้งตัวแทนของระบบคุณค่าแต่ละระบบ (ภูมิธรรม) (นัฐวุฒิ สิงห์กุล และ ชินวร พาดิษฐ์, 2548) สังคมไทยประกอบด้วยกลุ่มคนหลากหลายกลุ่มหลายเผ่าพันธุ์ การเติบโตภายใต้บริบทของสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ทัศนคติความเชื่อและวัฒนธรรม ล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้คนในแต่ละรุ่นมีความแตกต่างกัน โลกปัจจุบันได้จัดแบ่งกลุ่มคน ตามทฤษฎีเจเนอเรชัน (Theory of generations) หรือทฤษฎีของชั่วอายุคน เป็นแนวคิดในช่วงศตวรรษที่ 20 คำว่า Generation ในอดีตหมายถึง “รุ่นของคนในครอบครัว” เป็นหลักแบบคนรุ่นย่ารุ่นยาย

คาร์ล มานน์ไฮม์ (Karl Mannheim) ได้ตีพิมพ์งานชื่อ ปัญหาของคนช่วงวัย (The Problem of Generations) ในปี 1923 ได้เสนอและศึกษาว่าผู้คนในสังคมต่างก็ได้รับอิทธิพลจากบริบททางสังคมและทางประวัติศาสตร์ คนในยุคหนึ่งๆ ที่เกิดและเติบโตขึ้นท่ามกลางเหตุการณ์ใหญ่ๆ บางอย่างร่วมกันก็จะมีลักษณะอย่างหนึ่ง และลักษณะนั้นๆ ก็จะมากำหนดอนาคตของโลกใบนี้ต่อไป (Wikipedia, 2011)

ทฤษฎีเจเนอเรชัน ทฤษฎีที่ใช้อธิบายความแตกต่าง ของคนต่างรุ่น โดยแบ่งตามช่วงปีเกิด ประกอบด้วย 4 รุ่นหลัก 1) ซิลেন্টเจเนอเรชัน (Silent Generation) เกิดในช่วงปี 2468-2485 เติบโตในช่วงเศรษฐกิจโลกตกต่ำและสงครามโลก ลักษณะนิสัยชอบความเป็นระเบียบแบบแผนไม่ชอบความเสี่ยง อนุรักษ์นิยม 2) เบบี้บูมเมอร์ (Baby boomer) เกิดในช่วงปี 2486-2503 เติบโตในช่วงสงครามโลกสิ้นสุด ยุคฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจการเกิดเพิ่มอย่างรวดเร็ว ทุ่มเทชีวิตให้กับการทำงาน มีความภักดีต่อองค์กร 3) เจเนอเรชันเอ็กซ์ (Generation X) เกิดในช่วงปี 2504-2524 เศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัว ผู้หญิงออกทำงานมากขึ้นวัฒนธรรมสมัยใหม่เริ่มเฟื่องฟู นิสัยไม่ชอบความเป็นทางการให้ความสำคัญกับสมดุลชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ แต่งงานช้าลง 4) เจเนอเรชันวาย (Generation Y) เกิดในช่วงปี 2525-2548 ยุคก้าวกระโดดทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ต นิสัยมีความคิดสร้างสรรค์ ทำหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน ค้นคว้ากับเทคโนโลยี แต่ไม่มีความอดทน ไม่แสวงหาความแปลกแหวกแนวเท่าเจเนอเรชันเอกซ์โดย ปัจจุบันคน Gen Y มีสัดส่วนสูงที่สุด คือร้อยละ 39 ของ ประชากรโลกทั้งหมด ตามด้วย Gen X ที่ร้อยละ 27 (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2559)

นอกจากนี้ยังมีคนในรุ่นเจเนอเรชันต่างอีกเช่น เจเนอซันแซด (Generation Z) เกิดช่วงปี 2549-2552 ต่อเนื่องมาจากเจเนอซันวาย เกิดและเติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี มีมือถือและแท็บเล็ตใช้ตั้งแต่เด็ก ไม่รู้จักโลกที่ไม่มีเทคโนโลยี เกิดช่วงเศรษฐกิจถดถอย สังคมเปลี่ยนแปลง เรียนมากขึ้น อยู่ในร่มมากขึ้น พฤติกรรมนั่งๆ นอนๆ มากขึ้น เจเนอเรชันแอลฟา (Generation Alpha) เกิดในช่วงปี 2553-ปัจจุบัน เกิดหลังเจเนแซด เด็กรุ่นนี้เกิดและเติบโตมาพร้อมเทคโนโลยี ค้นคว้ากับอุปกรณ์เหล่านี้ตั้งแต่เล็ก เป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า ‘Digital native’ ปีเริ่มต้นของเจเนอซันนี้คือ ปีที่เริ่มจำหน่ายไอแพด (iPad) เจเนอเรชันซี (Generation C) เป็นเจเนอเรชันที่ไม่ได้แยกตามปีเกิดแต่แบ่งบอกลักษณะนิสัยที่ต้องมีการเชื่อมต่อตลอดเวลา

เจนเนอเรชันหลักในปัจจุบัน

เจนเนอเรชัน	ปี พ.ศ. เกิด	เหตุการณ์สำคัญ	คุณลักษณะ: นิสัย การให้คุณค่า
 ไซเลนตเจน Silent Generation	2468-2485	เศรษฐกิจโลกตกต่ำ สงครามโลก	ชอบความเป็นระเบียบแบบแผน ไม่ชอบความเสี่ยง อนุรักษ์นิยม
 เบบี้บูมเมอร์ Baby Boomer	2486-2503	สงครามโลกสิ้นสุด ยุคฟื้นฟูสังคมเศรษฐกิจ การเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว	ทุ่มเทชีวิตกับการทำงาน ใฝ่งาน อดทน ชอบงานที่มีความมั่นคง มีความภาคภูมิใจต่อองค์กร ให้ค่าสำคัญกับการทำหน้าที่พลเมือง
 เจนเอ็กซ์ Generation X	2504-2524	เศรษฐกิจของโลกเริ่มฟื้นตัว ผู้หญิงออกทำงานมากขึ้น วัฒนธรรมสมัยใหม่ เริ่มเฟื่องฟู	ไม่ชอบความเป็นทางการ ให้ความสำคัญกับสมดุลชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ แต่งงานช้าลง อยากทำงานที่มีความอิสระ อยากเป็นนายตัวเองมากกว่าการทำงานในบริษัทใหญ่ ชอบงานที่ท้าทายและได้ความรู้ใหม่ๆ งานที่ใช้ทักษะหลากหลาย ชอบช่วยเหลือสังคมด้วยการเป็นอาสาสมัคร มากกว่าการทำหน้าที่พลเมือง
 เจนวาย Generation Y	2525-2548	ยุคก้าวกระโดดทาง เทคโนโลยี โดยเฉพาะ อินเทอร์เน็ต	มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถทำหลายสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน ค่อนข้างกับเทคโนโลยีเป็นอย่างดี มุ่งมั่น แต่ไม่ค่อยมีความอดทน ทำงานเป็นทีมเก่ง ไม่ชอบเสี่ยง ไม่ได้แสวงหาความแปลกแหวกแนวเท่าเจนเอ็กซ์

ภาพประกอบที่ 1 ภาพแสดงเจนเนอเรชัน (Generations) หลักในปัจจุบัน
คุณลักษณะ: นิสัย การให้คุณค่า

ที่มา : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2559)

เจนเนอเรชันอื่นๆ ในปัจจุบัน

เจนเนอเรชัน	ลักษณะ: นิสัย
 เจนแซด Generation Z	เป็นรุ่นที่คาบเกี่ยวและต่อเนื่องจากเจนวาย เด็กรุ่นนี้เกิดและเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี มีมือถือหรือแท็บเล็ตใช้ตั้งแต่เด็ก ไม่รู้จักโลกที่ไม่มีอุปกรณ์เทคโนโลยี เกิดมาในช่วงเศรษฐกิจเริ่มถดถอย มีการก่อการร้าย การเปลี่ยนแปลงทางสภาพแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครัวเรือน เรียนมากขึ้น อยู่ในรั้วมากขึ้น พฤติกรรมต่างๆ นานา มากขึ้น
 เจนแอลฟา Generation Alpha	เกิดหลังเจนแซด เด็กรุ่นนี้เกิดและเติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี มีความคุ้นชินกับอุปกรณ์เหล่านี้ ตั้งแต่เล็ก เป็นกลุ่มที่ถูกเรียกว่า "digital natives" โดยในบางการศึกษา กำหนดปีเริ่มต้นของเจนแอลฟา คือ ปีที่ไอแพด (iPad) เริ่มจำหน่ายเป็นปีแรก 2553
 เจนซี Generation C	เป็นเจนเนอเรชันที่ไม่ได้แบ่งตามช่วงปีเกิด แต่แบ่งตามลักษณะนิสัยที่ต้องมีการเชื่อมต่อตลอดเวลา

ภาพประกอบที่ 2 เจนเนอเรชัน (Generations) อื่นๆ ในปัจจุบัน
ที่มา : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2559)

คนที่เกิดร่วมสมัยกันมีเหตุการณ์หรือประสบการณ์ร่วมกันที่มีผลกับชีวิตจะมีอิทธิพลต่อลักษณะนิสัยของผู้คน คนที่เผชิญเหตุการณ์เดียวกัน แต่ภูมิหลังและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จะส่งผลต่อท่าทีหรือทัศนคติของคนนั้นแม้จะพบเหตุการณ์เดียวกัน

คำถามงานวิจัย

ของเล่นเหมาะสมกับเด็ก แล้วทำไมหนุ่มสาวยังมีการละเล่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหาจุดประสงค์ของการเล่นลูกช่วงในช่วงประเพณีปีใหม่ม้ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้ทราบจุดประสงค์ในการเล่นลูกช่วง

ขอบเขตงานวิจัย

ชุมชนชาวม้ง ในหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวเขาบ้านเข็กน้อย ตั้งอยู่ที่ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ถึง 6 มกราคม พ.ศ. 2560

นิยามศัพท์

ประเพณีฉลองปีใหม่ม้ง ชาวม้งเรียกกันว่า “น่อเป็โจวฮ์” แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” ชาวม้งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ โดยจะเริ่มนับตั้งแต่ขึ้น ๓ ค่ำ ไปจนถึง 30 ค่ำ (ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น 15 ค่ำ และข้างแรม 15 ค่ำ) เมื่อครบ 30 ค่ำ จึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย (30 ค่ำ) ของเดือนสุดท้าย (เดือนที่ 12) ของปีจึงถือได้ว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า

การเล่นลูกช่วง (ntsum pob) หรือที่เรียกกันว่า “จุเปาะ” ลูกช่วง (pob) มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้ามีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้ามี

ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

ขนาดเล็กพอที่จะกำถึด้วยมือข้างเดียวได้ เป็นการเล่นในช่วงเทศกาลปีใหม่ เพื่อการเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลแบบผสมผสาน

1. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ จากการศึกษาภาคเอกสารและประวัติศาสตร์ เรื่องราวการบอกเล่า ที่เกี่ยวข้องกับการเล่นลูกช่วง
2. การวิจัยเชิงสำรวจ วิธีศึกษาเชิงสำรวจ สำรวจของการละเล่นลูกช่วง ที่มีอยู่ ทั้งที่มีปรากฏอยู่ ในสถานที่ต่างๆ และปรากฏในภาคประชาสังคมเครือข่าย (Social media) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย

การทบทวนวรรณกรรม

การเล่นหรือการละเล่นของเด็กในยุคต่างๆ จึงเป็นวัฒนธรรมร่วมที่คนในยุคช่วงวัยเดียวกันที่เกิดจากการช่างคิดช่างจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การสังเกตสิ่งรอบตัว นำมาผสมผสานเข้ากับความสุขในแบบฉบับของสังคมนั้น จนทำให้เกิดเป็นการละเล่นชนิดต่างๆ ขึ้นมา

เด็กๆ เรียนรู้ผ่านการเล่น เพราะเด็กๆ จะซึมซับมิตรภาพ ความรัก การแบ่งปัน ความเอื้ออาทร พัฒนาทักษะการแก้ไขข้อขัดแย้ง พัฒนาความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ ความเชื่อมั่นต่อมนุษย์และความสามารถทางสมองจากการเล่นทั้งสิ้น และทั้งหลายทั้งปวงนี้เกิดขึ้นได้ในวัยเด็กเท่านั้น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อีกเมื่อเวลาผ่านไปแล้ว

ธนวรรณ เวียงสีมา (2558) ได้รวบรวมความหมายของการเล่นเล่นสรุปได้ดังนี้ ของเล่นหมายถึงสิ่งของ วัสดุ อุปกรณ์สำหรับเด็กเล่นเพื่อให้สนุกหรือเพลิดเพลิน เป็นสื่อที่ช่วยให้เด็กรู้จักคิด ประดิษฐ์สร้าง การเล่นของเด็กสมัยโบราณเล่นทุกอย่างที่อยู่ในมือด้วยความสนุกสนานและตามสัญชาตญาณของเด็ก ซึ่งการเล่นนั้นเป็นเหมือนเครื่องมือใช้สำรวจโลก และเป็นสิ่งที่สร้างความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง การเล่นจึงไม่ได้เป็นแค่เพียงการเรียนรู้ที่ตรงไปตรงมาที่สุดเท่านั้น แต่ยังเป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

กระบวนการกล่อมเกลาที่สัมฤทธิ์ผลอย่างวิเศษสุด การเล่นเป็นโอกาสให้เด็กๆ ทำความเข้าใจต่อโลกและเข้าใจชีวิตอย่างเป็นจริง และเมื่อได้เล่นเด็กจะได้ลงมือทำได้ทดลองสิ่งใหม่ๆ ได้ใช้ความคิด และเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งเด็กอาจได้พบกับความท้าทาย ความเสี่ยง อุปสรรคบ้าง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นโอกาสที่จะเรียนรู้ ตัดสินใจ แก้ไขกับอุปสรรคที่เจอ ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพิ่มพูนทักษะชีวิตและพัฒนาการให้แก่เด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจและสติปัญญา และ การเล่นเป็นเสมือนโลกส่วนตัวของเด็กๆ เพราะเด็กได้แสดงออกทางความคิด ความรู้สึก ความคับข้องใจได้อย่างเสรี นักจิตวิทยาเด็กถือว่าการเล่นเป็นภาษาที่แสดงออกมาให้เรารับรู้ตัวตนที่แท้จริงของเขา จึงนำการเล่นมาเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมและพัฒนาเด็กอย่างเป็นธรรมชาติ

การเล่นของเด็กตามทัศนคติของนักวิชาการทางจิตวิทยาให้ความหมายว่า การเล่นของเด็กเป็นเครื่องหย่อนอารมณ์ และเป็นกีฬาสำหรับเด็กวัยต่างๆ กันไป ช่วยในเรื่องสุขภาพเพราะได้ออกกำลังกาย ช่วยในด้านความคิดและอารมณ์ เป็นเครื่องส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกๆ ด้าน

วัฒนธรรม คือ การดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วย ความรู้ ความเชื่อ ประเพณีที่เกิดจากกระบวนการอันซับซ้อน โดยรวมทุกมิติ ในด้านจิตใจ วัตถุ อารมณ์ และภูมิปัญญา อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมคือพลังของสังคมทางภูมิปัญญา และเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขกาลเวลา สามารถสร้างใหม่ นำใช้ปรับปรุง ยกเลิกให้สอดคล้องกับบริบทนั้นๆ เป็นของตกลงของสังคมประชาคม คติเชื่อของกลุ่มชน

วัฒนธรรมการเล่นก็คือการเรียนรู้ของเด็กตามสัญญาทางชาติพันธุ์ เป็นกระบวนการทบทวนทางวัฒนธรรม ให้ให้เกิดความสัมพันธ์ภายใน สนุกสนาน เพลิดเพลิน ของสังคม โดยมีการจัดการกับวัสดุภายในชุมชน สะท้อนให้เห็นภูมิรู้ ภูมิปัญญา อันเป็นการก่อให้เกิดสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน

ในช่วงของ เบบี้บูมเมอร์ ต่อมาถึง เจเนอเรชัน X ในยุคสังคมเกษตรกรรมที่เทคโนโลยียังไม่เจริญ การขอแรงในภาคเกษตรเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีและวัฒนธรรม มีการขอแรงเพื่อลงแขกเกี่ยวข้าว หนุ่มสาวก็รวมตัวเพื่อลงแรงในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าว ระหว่างทำงานก็มีการเล่นที่แฝงระหว่างทำงาน เช่น เต้น

กำรำเคียว เพลงเกี่ยวข้าว หรือเพลงอีแซว และในเทศกาลสำคัญต่างก็มีการละเล่นต่างๆ

แม้ว่าการเล่นลูกช่วงในอดีตจะเป็นการเล่นในหลายเชื้อชาติและหลายชุมชน แต่ก็สูญหายไปกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง ยังคงเหลือให้เห็นในวัฒนธรรมการเลือกคู่ของกลุ่มชนชาวม้ง ที่ยังรักษาและสืบทอดการละเล่นลูกช่วง ที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกคู่ครองยังคงฉายให้เห็นอยู่ ยังมีชนเผ่า เผ่าต่างๆ ในเวียดนาม ยังคงมีการละเล่นที่คล้ายกัน เช่นชาวไต หรือไทในเวียดนามยังคงรักษาเอกลักษณ์การละเล่นนี้ไว้

VOVWorld สถานีวิทยุเวียดนาม ส่วนกระจายเสียงต่างประเทศแห่งชาติ ได้กระจายเสียง เมื่อ 25 กันยายน 2556 ได้กล่าวถึงการละเล่นของชนเผ่าไตในเทศกาลเล่นโยนลูกช่วงตลอดห้วงเวียดนาม-ลาว-จีนปี 2013 จะมีขึ้นในวันที่ 25 ตุลาคม 2556 นี้ เป็นครั้งแรกที่เทศกาลดังกล่าวถูกขึ้นในจังหวัดเดียนเบียน โดย มีประชาชนจาก 3 ประเทศประมาณ 1,500 คนเข้าร่วม ในการนี้จะมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การแข่งขันเทนนิส การแข่งยิงธนู รวมทั้ง กิจกรรมละเล่นพื้นเมืองและบันเทิงต่างๆ ทางการของเมืองเดียนเบียนฟูได้เตรียมให้ แก่เทศกาลดังกล่าวตั้งแต่เดือนมีนาคมที่ผ่านมา คาดว่า จะเสร็จสิ้นในวันที่ 23 ตุลาคมนี้ นี่เป็นครั้งที่ 3 ที่เทศกาลดังกล่าวถูกจัดขึ้นในท้องถิ่นต่างๆ ของ 3 ประเทศ โดย 2 ครั้งก่อนได้มีขึ้นที่อำเภอเจียงเจ็ง มลพหลุยนาน ประเทศจีน (เตรียมให้แก่เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงตลอดห้วงเวียดนาม-ลาว-จีนปี 2013, 2556)

ชนเผ่าไทถือประเพณีโยนลูกช่วงเป็นการละเล่นพื้นบ้านที่มีความหมาย พิเศษและเป็นกิจกรรมวัฒนธรรมที่โดดเด่นด้วยการเข้าร่วมของกลุ่มคน นับเป็นโอกาสหาคู่ของหนุ่มสาว บอกรักแล้วตกลงอยู่ด้วยกันชั่วฉันทิรันดร์ (เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงตลอดห้วงเวียดนาม-ลาว-จีนปี 2013, 2559)

ชาวไทดำ เขาย้อย จ.เพชรบุรี มีการละเล่น การโยนลูกช่วง ที่เรียกว่า “ต้อมะกอน” การแปลความหมายของตัวอักษรเป็น “ทอตะมะกอน” (การโยนลูกช่วง, 2556)

เพลบุ๊กเสนห์น่านวันนี้ ได้กล่าวถึง การโยนลูกช่วง ในประเพณีปีใหม่ม้ง ตำบลปากกลาง วันที่ 29 ธ.ค. 2559 ถึง 4 ม.ค. 2560 ณ สนามโรงเรียนมัธยมปากกลาง อำเภอปัว จังหวัดน่าน (เสนห์น่านวันนี้, 2559)

สยามรัฐออนไลน์ (2562) กล่าวถึงการจัดงานปีใหม่ม้งขึ้นในหมู่บ้านเพื่อการอนุรักษ์สืบสานวิถีวัฒนธรรม ประเพณีและความเชื่อของชนเผ่าม้ง ตลอดจนเพื่อโปรโมทและส่งเสริมการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน บ้านปางม่วง ม.5 ต.หนองหล่ม อ.ดอกคำใต้ จ.พะเยา “นายนคร แซ่สง ผู้นำชาวม้งบ้านปางม่วงเปิดเผยว่า เทศกาลน่อเป็โจ้วหรือปีใหม่ม้ง ซึ่งชาวม้งจะมีการเฉลิมฉลองกันขึ้นเพื่อผ่อนคลายจากการทำงานและผลผลิตต่างๆ ก็สามารถเก็บเกี่ยวได้แล้วถือเป็นการฉลองไปเลยทีเดียว ทั้งปีใหม่และฉลองการเก็บเกี่ยว ซึ่งชาวม้งทุกคนทั่วโลกยึดถือปฏิบัติสืบๆ กันมา แต่ระยะเวลาอาจจะเหลื่อมไปได้บ้างอยู่ที่ชุมชนจะกำหนดหรือเห็นว่าพร้อมมากที่สุด สำหรับปีใหม่ที่บ้านปางม่วง ในปีนี้นักท่องเที่ยวจะได้ชมและสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมการกินอยู่ และชิมอาหารของชาวม้งและเมี่ยน การแต่งกาย ที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ให้ลูกหลานได้เรียนรู้ ในขณะเดียวกันก็มีการเล่นต่างๆ ทั้งการโยนลูกช่วง โยนไข่ ตีลูกข้าง ยิ่งหน้าไม้ รวมถึงการเล่นล้อเลื่อนไม้ หรือ พอร์มุล่าม้ง ที่ถือว่าเป็นไฮไลต์ กีฬาพื้นบ้านที่นิยมเล่นกันในช่วงเทศกาลน่อเป็โจ้วเป็นอย่างมาก

เราจะเห็นได้ว่าชนเผ่ายังคงรักษาประเพณีที่ตีมายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการละเล่นลูกช่วงนี้แฝงไปด้วยกลวิธีการเกี้ยวพาราสีเพื่อเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวมีการพบปะเลือกคู่

การพบปะเลือกคู่ครองหรือการศึกษาลักษณะนิสัยในสังคมวัฒนธรรมของชนเผ่า โดยเฉพาะม้งจึงอาศัยสื่อการเรียนรู้ผ่านการละเล่น ที่ชุมชนชาวม้งรักษามายาวนาน และผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเก็บข้อมูลการละเล่นอีกชนิดที่หนุ่มสาวชอบเล่นในตรุษสงกรานต์ หรือปีใหม่ ก็คือเล่นลูกช่วงหรือ “จุเป๊าะ” ของชุมชนชาวม้งในหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวเข่าบ้านเข็กน้อย ตั้งอยู่ที่ ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2559 ถึง 6 มกราคม พ.ศ. 2560

ลูวิส พี. และ ลูวิส อี. (2528) ได้กล่าวถึงชาวเขาเผ่าไทย ที่ชาวพื้นราบมักเรียกม้งหรือแม้วบ้าง ประกอบด้วยชน สองพวก เรียกตัวเองว่า “ม้งเดียว” (ม้งขาว)

และ มั่งจั่ว (มั่งเขียว) ซึ่งนักมานุษยวิทยาถือว่าเป็นสาขาย่อยของชนเผ่าเมี้ยว ภาษาศาสตร์จัดจำอยู่ในสาขา เมี้ยว-เย้า ของตระกูลจีน-ทิเบต มั่งมีต้นกำเนิดที่สันนิษฐานว่าอยู่ในดินแดนอันหนาวเย็นมีหิมะตก จึงอพยพ จากที่ราบสูงทิเบต ไชปีเรีย และมองโกเลีย เข้าสู่ประเทศจีน ตั้งอยู่ตามแม่น้ำเหลือง เมื่อราว 3,000 กว่า ปีมาแล้ว และถูกรุกราน อพยพใหญ่ๆ ประมาณ 3 ครั้ง ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 และเข้ามาตั้งถิ่นฐานในราว ประมาณราวปี พ.ศ.2393 และกระจายตัวตามรอยต่อของประเทศลาวและไทย และกระจายตัวในประเทศไทย ราว 13 จังหวัด แต่พบมาก ในเพชรบูรณ์ เชียงใหม่ เชียงราย และตาก

เทศกาลปีใหม่มั่ง หรือน่อเป๋โจวอี้ Noj peb caug ตามคำบอกเล่าของ คนเผ่าคนแก่นั้นจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนของพิธีกรรมความเชื่อ จะมีแค่ 3 วันเท่านั้น คือวันขึ้น 1-3 ค่ำ เดือน 1 เท่านั้น ซึ่งจะมพิธีอ้วด้าคว (dab quas) ฆ่าไก่เซ่นไหว้บรรพบุรุษ ผีसाทเวดา จุดตะเกียงไว้ 3 วันนี้ตลอดทั้งวันทั้งคืน พิธีกรรมนี้เพื่อความเป็นสิริมงคลกับคนในบ้านตลอดปีใหม่

2. ส่วนของกิจกรรมละเล่นและการเฉลิมฉลอง (จาเหาด้อ) เป็นกิจกรรมภาคสนาม จะมีการร้องรำทำเพลง โยนลูกช่วง เล่นลูกข่าง เป่าแคนไฮก้อเจีย ยิงหน้ไม้ เป็นต้น ซึ่งจะจัดตรงกับวันปีใหม่น่อเป๋โจวด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะทำพร้อมกับช่วงทำพิธีกรรม (ประเพณีและวัฒนธรรมมั่ง, 2552)

ประเพณีปีใหม่ของเขามั่ง ตรงกับ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 ส่วนใหญ่จะอยู่ ในระยะเวลาระหว่างเดือนธันวาคม-มกราคมของทุกปี เป็นงานรื่นเริงของชาวมั่ง จัดขึ้นหลังจากได้เก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รวมเป็นการฉลองถึงความสำเร็จ ในการเพาะปลูกของแต่ละปี ซึ่งจะต้องทำพิธีบูชาถึงผีฟ้า-ผีป่า-ผีบ้าน ที่ให้ ความคุ้มครองดูแลความสุข รวมถึงผลผลิตที่ได้ในรอบปีด้วย ในแต่ละหมู่บ้านจะทำการฉลองกันอย่างพร้อมเพียงกัน ตามวันเวลาที่สะดวกของแต่ละหมู่บ้าน

น่อเป๋โจวอี้ แปลตรงตัวได้ว่า “กินสามสิบ” ชาวมั่งจะนับช่วงเวลาตามจันทรคติ เริ่มนับตั้งแต่ขึ้น 1 ค่ำ ไปจนถึง 30 ค่ำ ซึ่งตามปฏิทินจันทรคติจะแบ่งออกเป็นข้างขึ้น 15 ค่ำ และข้างแรม 15 ค่ำ เมื่อครบ 30 ค่ำ จึงนับเป็น 1 เดือน ดังนั้นในวันสุดท้าย ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน 2563

(30 คำ) ของเดือนสุดท้าย (เดือนที่ 12) ของปีถือว่าเป็นวันส่งท้ายปีเก่า พิธีกรรมต้อนรับปีใหม่ซึ่งจัดเป็นพิธีกรรม ที่ชาวม้งให้ความสำคัญกันมากโดยมี 4 อย่างดังนี้

วันดา หรือ วันแรม 12 คำ เดือน 1 จะมีการเตรียมต้อนรับปีใหม่โดยทุกบ้าน จะทำความสะอาดบ้านเรือน กวาดเอาสิ่งไม่ดีไปกับปีเก่า พร้อมมีพิธีเรียกขวัญ นำไก่ต้มสุก 1 คู่ มาทำพิธีบนแท่นบูชา โดยระหว่างงานปีใหม่นี้จะจุดธูปหรือตะเกียงไว้กลางบ้านตลอด แต่ละตระกูลจะส่งของสิ่งดีๆ ให้กับลูกหลาน ระหว่างที่สอนจะนำเม็ดข้าวโพดใส่ในกระดิ่งแล้วโยกไปมา ทุกวันของวันปีใหม่นี้จะมีการจัดเลี้ยง แต่วันดาจะเป็นวันที่ดื่มเหล้ากันมากที่สุด กลางคืนของวันดานี้ทุกคนจะเผ่ารอเสียงสัตว์ร้อง เพราะเสียงสัตว์ร้องเสียงแรกจะถือเป็นเวลาที่เริ่มต้นของวันปีใหม่ ถ้าเป็นเสียงไก่ร้องจะถือว่าดีที่สุด ทันทีที่ได้ยินเสียงสัตว์ร้องเสียงแรก ผู้ชายของทุกบ้านจะยิงปืนต้อนรับปีใหม่ และในเวลา 01.00 นาฬิกา จะเผาขนะที่บรรจุน้ำภายในบ้านทิ้งและตวงน้ำใส่ใหม่ ผู้หญิงจะเริ่มตำข้าวหุงข้าวเพื่อเตรียมเลี้ยงงานปีใหม่

วันขึ้นปีใหม่ หรือ วันขึ้น 1 คำ เดือน 1 ในวันนี้จะมีการละเล่นในหมู่บ้าน เช่น การเล่นลูกข่าง ซึ่งจะแข่งขันกัน ใครตีได้แม่นหรือลูกข่างหมุนได้นานก็จะเป็นพระเอกของงาน นอกจากนี้วันนี้จะเป็นวันที่หนุ่มสาวจะเลือกคู่กันโดยใช้วิธีโยนลูกช่วง โดยหนุ่มๆ สาวๆ ก็จะแต่งกายด้วยชุดสวยงาม ฝ่ายหญิงจะเป็นฝ่ายทำลูกช่วงซึ่งทำจากผ้าเป็นลูกกลมๆ และวานให้เพื่อนหญิงหรือจะเป็นหญิงที่แต่งงานแล้วเป็นผู้นำลูกช่วงของตนไปมอบให้กับชายหนุ่มที่ตนพึงพอใจ และหญิงสาวที่ทำหน้าที่เป็นแม่สื่อนี้จะบอกกับชายหนุ่มว่าลูกช่วงนั้นเป็นของหญิงสาวคนใดเพื่อที่ชายหนุ่มจะได้นำลูกช่วงนี้ไปโยน หรือขว้างเล่นกับหญิงสาวผู้เป็นเจ้าของลูกช่วงต่อไปหรือหากผู้ชายหมายตาหญิงสาวคนใดไว้ก็จะไปขอโยนลูกช่วงด้วย ถ้าฝ่ายหญิงไม่พอใจก็จะไม่โยนด้วย

วันที่สาม วันขึ้น 2 คำ เดือน 1 เป็นวันที่จะไปคำหัวผู้เสียชีวิตไปแล้วที่หลุมศพ และถือเป็นวันสุดท้ายของปีใหม่ ไก่ที่ต้มไว้วันแรกต้องกินให้หมดวันนี้และดับธูปหรือตะเกียงที่จุดไว้ตลอดปีใหม่

วันที่สี่ เป็นวันที่ส่งผีกลับ ในตอนเช้าจะต้มไก่ใหม่ไว้บนโต๊ะ ผู้นำครอบครัวทำพิธีปล่อยผีกลับและบอกว่าถ้ามีอะไรจะเรียกผีนี้อีกกลับมาช่วย ในหมู่บ้านบางหมู่บ้านจะมีต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้านเรียกว่า “ดงแข่ง” ซึ่งต้องดูแลให้ดี หากไม่เช่น

นั้นจะทำให้เกิดเหตุร้ายขึ้นได้ และในวันที่สี่นี้หมู่บ้านที่มีดงแข่งก็จะเข้าไปทำความสะดวก และพิธีที่ดงแข่งนี้เพื่อขอพรให้อยู่ดีมีสุขก็เป็นหลังจากที่ทำพิธีกรรมทั้งหมดที่เล่ามานี้ ก็มาถึงการละเล่นพื้นบ้านที่สนุกสนานต่างๆ ของชาวม้งที่มีมากมาย เช่น การตีลูกช่วง การยิงหน้าไม้ การทาบน้ำ การผัดข้าว การโยนไข่ การประกวดแม่บ้านสมบูรณ์ การโยนลูกช่วงหรือประเพณีเกี่ยวสาวที่กล่าวไปข้างต้น (ประวัติปีใหม่ม้ง, 2559)

การโยนลูกช่วงหรือประเพณีเกี่ยวสาว โดยใช้วิธีโยนลูกช่วง หรือการเล่นลูกช่วง (ntsum pob) ที่เรียกกันว่า “จุเป๊าะ” ลูกช่วง มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอล ทำด้วยเศษผ้า มีขนาดเล็กพอที่จะถือด้วยมือข้างเดียวได้ การละเล่นลูกช่วง จะแบ่งกลุ่มผู้เล่นออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหญิงกับฝ่ายชายโดยที่ก่อนจะมีการละเล่น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ที่เอาลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย หรือญาติๆ ของฝ่ายหญิงเป็นผู้ที่นำลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย เมื่อตกลงกันได้ก็จะทำการโยนลูกช่วงโดยฝ่ายหญิง และฝ่ายชาย แต่ละฝ่ายจะยืนเป็นแถวหน้า กระดานเรียงหนึ่ง หันหน้าเข้าหากันมีระยะห่างกันพอสมควร แล้วโยนลูกช่วงให้กันไปมาและสามารถทำการสนทนา กับคู่ที่โยนได้ ถ้าฝ่ายหญิงไม่พอใจก็จะไม่โยนด้วย ระหว่างที่ชายหนุ่มหญิงสาวโยนลูกช่วงก็จะพูดคุย จีบกันในเวลานี้ ถ้าคุยถูกคอถูกใจ ก็อาจขอเบอร์โทรติดต่อ เป็นพี่น้อง เป็นเพื่อน หรือคบกันเป็นแฟน และอาจแต่งงานกันในอนาคต

ภาพประกอบที่ 3 ลูกช่วง อุปกรณ์การเล่น ลูกช่วง-ลูกโยน-จุเป๊าะ
ที่มา : ธนวรรณ เวียงสีมา (2560)

คุณค่าของการเล่น ผู้เล่นได้รับความสนุกสนาน กระบวนการเล่นเสริมสร้าง ความสามัคคี ความรักพวกพ้องและรู้จักช่วยเหลือพวกพ้องเมื่อมีภัย เป็นการส่งเสริม ความมั่นคงในสังคม จุดประสงค์ของการเล่น เพื่อความสนุกสนานเป็นการฉลอง ปีใหม่ และเป็นการหาคู่ให้กับหนุ่มสาว เพื่อมิตรภาพที่ดีต่อกัน ส่วนหญิงที่แต่งงาน แล้วจะไม่มีสิทธิ์ในการเล่นลูกช่วงอีก เพราะถือว่าผิดตามธรรมเนียมชาวม้ง ส่วนฝ่ายชาย สามารถเล่นได้แต่อยู่ที่ว่าฝ่ายหญิงจะทำการยินยอมเล่นกับตนหรือไม่ แล้วแต่ฝ่ายหญิงสาวคนนั้น ในช่วงระหว่าง การเล่นลูกช่วงหนุ่มสาวที่เล่นลูกช่วงจะ ร้องเพลงโต้ตอบกัน เพิ่มความสนุกสนานในการเล่น

ภาพประกอบที่ 4 การเล่นจูเปาะ ลูกช่วง ที่ฝ่ายชายและฝ่ายหญิง
เรียงเป็นแถวคนละฝ่าย และโยนลูกบอลผ้าให้กัน
ที่มา : ธนวรรณ เวียงสีมา (2560)

ภาพประกอบที่ 5 หนุ่มจืบสาว สาวจืบหนุ่ม ตามประเพณีวัฒนธรรมชาวม้ง
ที่มา : ธนวรรณ เวียงสีมา (2560)

ภาพประกอบที่ 6 การแต่งกายตามประเพณีวัฒนธรรมชาวม้ง
จะเห็นเฉพาะในงานสำคัญทางประเพณีเท่านั้น
ที่มา : ธนวรรณ เวียงสีมา (2560)

การเล่น มีการปรับผู้แพ้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เล่นเอง ไม่มีกติกา กำหนดตายตัวแต่ประการใด ระหว่างที่ชายหนุ่มหญิงสาวโยนลูกช่วงก็จะพูดจาจับ กันในเวลานี้ ในส่วนใหญ่แล้วคู่โยนลูกช่วงจะมีการสวาทแต่งงานกันหลังงานปีใหม่ (ตามประเพณีเดิมแล้วถ้าผู้ชายพอใจก็จะฉุดหญิงสาวไปด้วยเลยแล้วค่อยมาทำการ สวาทในภายหลัง) และในแต่หลังคาเรือนก็จะจัดเลี้ยงแขกที่เข้าไปเยี่ยมในบ้านซึ่งจะ มีการตั้งวงรำสุรา ตามธรรมเนียมของชาวม้งแล้วจะมีการดื่มเหล้าข้าวโพนเตรียมไว้ สำหรับฉลองเทศกาลปีใหม่นี้

ในอดีตการเลือกคู่และสมรส (พอล และ อีเลน ลูวิส, (2528) ชาวม้งฝ่าย ชายจะแต่งงานกับหญิงต่างตระกูล และไม่แต่งงานรุ่น หนุ่มม้งมักแต่งงานเมื่ออายุ 17-18 ปี กับสาวม้งรุ่นราวคราวเดียวกัน หรืออ่อนกว่าเล็กน้อย สาวในอุดมคติของ หนุ่มม้ง ต้องสวย ทำงานเก่ง คล่องแคล่วทั้งร่างกายและไหวพริบ ส่วนหญิงสาวจะ มองหาสามีที่หล่อ มีฐานะ ขยันขันแข็ง ตระกูลดี ไม่มีญาติพี่น้องติดผืน ช่วงเวลาเลือก คู่ที่เหมาะสมของชาวม้งคือเทศกาลปีใหม่ โดยหนุ่มๆ สาวๆ ได้มาชุมนุมกันที่ลาน หมู่บ้านในเครื่องแบบชาวม้ง ที่แต่งกายสวยงาม ประดับด้วยเครื่องเงิน ที่แสดงถึง สถานะความมั่งคั่งจะกิน หนุ่มสาวยืนเรียงรายเป็นแถวแยกกันคนละพากห่างกัน 10-12 เมตร ฝ่ายสาวๆ ต้องเตรียมลูกบอลผ้าปักติดจะเป็นสีดำ (เดี๋ยวนี้ประยุกต์ หลากสี) มาโยนให้หนุ่มที่หมายตาต้องใจ หากหนุ่มๆ ชอบก็พยายามคว้าบอลไว้เป็น คำทำ ระหว่างการโยนรับบอลผ้าก็มี ส่วนสาวๆ ที่ขัดเงินก็มีแม่สื่อหรือเพื่อนสาว เป็นตัวแทนให้ถือผ้าไปทาบถามถามหนุ่มๆ แทน

ภาพประกอบที่ 7 หนุ่มสาวชาวหมั่ง ในงานขึ้นปีใหม่ม้งบ้านเข็กน้อย จ.เพชรบูรณ์
ที่มา : ธนวรรณ เวียงสีมา (2560)

ในอดีตการเลือกคู่ก็ยึดเยื่อไปจนถึงฤดูทำนา หลังปีใหม่ม้งๆ มักจับกลุ่มตะเวนไปหาสาวๆ ตามหมู่บ้านต่างๆ ระยะนี้หมู่บ้านจะคึกคักมีชีวิตชีวาเพราะหนุ่มๆ สาวๆ เล่นเพลงเกี้ยวกัน หม่มๆ ทั้งในหมู่บ้านและต่างหมู่บ้าน จะนัดบรรดาสาวๆ ออกจากเรือนมานั่งพลอดรัก หม่มที่มาจากเตรียมผ้าแดงผืนใหญ่พาดบ่ามาพร้อมสรรพประกับกับสาวๆ ว่าจะห่อหุ้มให้ระอุอุ่นได้ทั้งคืน หากเป็นม้งชาวที่สนใจก็เชิญชวนเจ้าหม่มให้เข้ามาแสดงสรรพคุณในห้องของเธอ แต่สาวม้งเขี้ยวจะไม่รับแขกหม่มๆ ในห้องนอนของเธอ

เมื่อหนุ่มสาวพอใจถึงขั้นตักปากรับคำจะร่วมชีวิตกัน ฝ่ายหม่มก็จะขอร้องให้พ่อแม่เป็นธุระในการจัดการตกแต่ง ซึ่งค่าสินสอดก็เป็นเงินหลายแท่ง หากพ่อแม่ยินยอมก็จะเจ้าหม่มก็จะพาสาวเข้าบ้าน พ่อฝ่ายเจ้าบ่าวจะส่งตัวแทนไปพบพ่อเจ้าสาวแจ้งว่า “บัดนี้ลูกสาวท่านเข้ามาร่วมครอบครัวเราแล้ว โปรดอย่ากังวลใจเรายินดีมากหากท่าน จะกำหนดวันฉลองการแต่งงานของลูก”

ถ้าเป็นหนุ่มสาวบ้านเดียวกันหรือไม่ไกลกันมากนัก แม่ฝ่ายสาวจะรีบมาตามลูกสาวคืน มีฉากเขียนตึกกันเป็นพิธี เจ้าหนุ่มก็จะโดนต่อว่าที่ไป “ขโมย” ลูกสาว เขามาฝ่ายชายจะสงบปากสงบคำไม่ได้ตอบ เพราะเป็นการแสดงว่าลูกสาวมีค่ามากเพียงใด

ฝ่ายตัวแทนของฝ่ายชายก็เจรจาตกลงเรื่องสินสอดและวันแต่งงานจากญาติฝ่ายเจ้าสาว ค่าสินสอดมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับจำนวนเงินแท่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจของทั้งสองครอบครัว แม้ปัจจุบันชาวม้งก็พยายามตั้งค่าสินสอดเป็นเงินแท่ง (เงินหนึ่งแท่งหนักประมาณ 378.5 กรัม)

สรุปผลการวิจัย

จากการดำรงชีวิตของชาวไทยภูเขาที่อาศัยอยู่บนเขาบนดอยตามภาคเหนือ ซึ่งส่วนใหญ่จะดำรงชีวิตด้วยการอาศัยวัดฤดูบจากป่า ไม่ว่าจะเป็นพื้น พิน น้ำ หรือพืช ผักต่างๆ จนกระทั่งการเฉลิมฉลองประเพณีปีใหม่ม้ง หรือที่เรียกกันว่า น่อเป็โจวฮ์ จึงมิได้มีแค่การจัดงานสนุกสนานรื่นเริง การเกี่ยวพาราฮีของหนุ่มสาวชาวม้ง ห้ามเกี่ยวพาราฮีในบ้านเพราะเป็นการผิดผี ดังนั้นหนุ่มสาวจึงอาศัยเทศกาลปีใหม่ที่มีลานบ้านให้หนุ่มสาวได้มาเล่น ลูกช่วง-ลูกโยน หรือ จูเปาะ (จิรวัดน์ พิระสันต์, 2559)

พิธีกรรมของสังคมชาวม้ง ที่ปลูกฝังและสืบทอดกันต่อมา ทั้งทางศีลธรรม และความกตัญญู ตั้งแต่การจัดเตรียมเครื่องเซ่น, จุดตะเกียงหรือธูป แสดงถึงการนับถือบรรพบุรุษ มีผู้ใหญ่ของตระกูลแซ่ สั่งสอนและการนั่งตีมสุราตามลำดับผู้อาวุโส สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพผู้อาวุโสด้วย นอกจากนี้งานปีใหม่ก็ยังสะท้อนถึงความเป็นเอกภาพ ความร่วมมือร่วมใจกันในครอบครัว และยังเป็นการแบ่งหน้าที่โดยผู้ชายจะเป็นผู้ยิงปืนรับปีใหม่ ผู้หญิงจะมีหน้าที่ตำข้าวหุงข้าว สิ่งเหล่านี้ได้แสดงว่าสังคมของชาวม้ง ยังคงเป็นสิ่งคมที่เป็นเอกภาพมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และเหล่านี้อีกเป็นสัญลักษณ์ของมิตรภาพอีกด้วย

ประเพณีของชาวม้ง มีความผูกพันกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติการรักษาสิ่งแวดล้อมเห็นได้จากการดูแลต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ และในส่วนของ

การละเล่นนั้นก็แฝงไว้ด้วยความสัมพันธ์ของสังคมชาวม้ง วัฒนธรรมการเล่นลูกช่วง ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวพบปะเลือกคู่กันตามครรลองของวัฒนธรรม ประเพณีจึงมีความหมายและคุณค่าของการดำรงอยู่ของบุคคลและสังคมนั้นเอง แต่อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การรักษาวัฒนธรรมการแต่งกาย อาหาร ภาษา แม้กระทั่งการเล่น ที่ยังคงดำรง ความเป็นอัตลักษณ์ของตน ชุมชนใดที่ไม่สามารถรักษาความเป็นอัตลักษณ์ไว้ได้ ชุมชนนั้นคงล่มสลาย

ภูมิปัญญาพื้นบ้านจึงเป็นทรัพยากรความรู้ ทรัพยากรบุคคลที่มีในแต่ละท้องถิ่นและแต่ละชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตน

อภิปรายผล

ม้ง หมายถึง อีสระชน ที่ได้อพยพลงเขามาอาศัยในประเทศไทย ตั้งถิ่นฐาน อยู่ตามภูเขาสูง หรือที่ราบเชิงเขาในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ ลำปาง กำแพงเพชร เลย พิชณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และตาก มีภาษาม้งในการสื่อสาร ไม่มีภาษาเขียน แต่ไม่มีภาษาที่แน่นอน ส่วนใหญ่มักจะรับ ภาษาอื่นมาใช้พูดกัน เช่น ภาษาจีนยูนนาน ภาษาลาว ภาษาไทยภาคเหนือ เป็นต้น

สังคมชาวม้งมีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบ มาแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นปีใหม่หรือประเพณีฉลองปีใหม่ และประเพณีกินข้าวใหม่ของม้ง

ชาวม้งมีการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมที่อยู่บนฟ้า ในลำนํ้า ประจําต้นไม้ม้ ภูเขา ไร่นา ฯลฯ และจะต้องเซ่นสังเวย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ เหล่านี้ปีละครั้ง โดยเชื่อว่าพิธีไสยศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้วินิจฉัย โรคได้ถูกต้องและทำการรักษาได้ผล เพราะความเจ็บป่วยทั้งหลาย ล้วนแต่เป็นผล มาจากการผิดผี

การแต่งกายของชนเผ่าม้ง ชาย เสื้อแขนยาวจรดข้อมือ ชายเสื้อจะยาว คลุมเอว ต้นหน้ามีส่าบเสื้อสองข้างลงมาตลอดแนวสายเสื้อลงไปยังชายเสื้อด้านหลัง

มักจะปักกลดลายสวยงามด้วย กางเกงจะสวมใส่กางเกงขาเกวีย หรือกางเกงจีนเป่าตีน ขาบาน มีลวดลายน้อย และใส่ผ้าพันเอวสีแดงคาดทับกางเกงและอาจมีเข็มขัดเงิน คาดทับอีกชั้นหนึ่งด้วยเหมือนกัน หญิง เสื้อเป็นสีน้ำเงินเข้มหรือดำ แต่ปัจจุบันก็มี การเปลี่ยนแปลงให้มีหลากหลายมากขึ้น เป็นเสื้อแขนยาว ซึ่งที่ปลายแขนนี้ มีการปัก ลวดลายใส่ด้านหน้ามีسابเสื้อสองข้างลงมา และมีการปักลวดลายใส่ด้วย สวมกระโปรงจีบรอบตัวไม่มีการปักลวดลายใดๆ เมื่อสวมใส่จะปล่อยรอยผ่าไว้ด้าน หน้า พร้อมกับมีผ้าสีเหลี่ยมยาวปักลวดลายปิดทับรอยผ่า มีผ้าแถบสีแดงคาดเอวไว้ ชั้นหนึ่ง โดยผูกปล่อยชายเป็นหางไวด้านหลัง มีผ้าสีเหลี่ยมผืนยาวห้อยลงทั้งด้าน หน้าและหลัง ผ้านี้มักจะปักลวดลายสวยงามมีผ้าแถบสีแดงคาดเอว

ประเพณีฉลองปีใหม่ เป็นงานรื่นเริงเดียวของชาวม้งทุกๆ ปี ซึ่งแต่ละ หมู่บ้านจะทำการฉลองกันอย่างพร้อมเพรียงกัน หรือตามวันและเวลาที่สะดวกของ แต่ละหมู่บ้าน ซึ่งโดยมากจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมของทุกปี ประเพณีฉลองปีใหม่ ม้งนี้ชาวม้งเรียกกันว่า “น่อเป็ใจว้อ” การละเล่นเพื่อฉลองวันปีใหม่โดยเฉพาะ คือ การเล่นลูกช่วง หรือที่เรียกกันว่า “จุเปาะ” มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้า มีลักษณะกลมเหมือนลูกบอลทำด้วยผ้ามีขนาดเล็กพอที่จะกำถือด้วยมือข้างเดียวได้ เมื่อถึงเทศกาลปีใหม่บรรดาหนุ่มสาวต่างแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าสวยงามและมักจะเป็น ชุดที่เพิ่มเติมขึ้นใหม่ โดยเฉพาะในหมู่หนุ่มสาวจะตกแต่งในลักษณะประดับประดา ไปด้วยเครื่องประดับและผ้าปักที่มีลวดลายสวยงามรวมไปถึงผู้หญิงชาวม้งจะเป็น ผู้ประดิษฐ์ลูกช่วง

โดยที่ก่อนจะมีการละเล่น ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ที่เอาลูกช่วงไปให้ฝ่ายชาย เมื่อ ตกลงกันได้ก็จะทำการโยนลูกช่วงโดยฝ่ายหญิงและฝ่ายชายแต่ละฝ่ายจะยืนเป็นแถว หน้ากระดานเรียงหนึ่ง หันหน้าเข้าหากัน มีระยะห่างกันพอสมควร แล้วโดยลูกช่วง ให้กันไปมาและสามารถทำการสนทนากับคู่ที่โยนได้ โดยมีจุดประสงค์ของการเล่น เพื่อความสนุกสนานเป็นการฉลองปีใหม่และถือเป็นการรู้จักกับเพศตรงข้ามเพื่อ มิตรภาพที่ดีระหว่างกัน ตามหลักหญิงที่ทำการแต่งงานแล้วจะไม่มีสิทธิในการเล่น อีกเพราะถือว่าผิดตามธรรมเนียมของม้ง ส่วนฝ่ายชายสามารถเล่นได้แต่อยู่ที่ว่าฝ่าย

หญิงจะทำการยินยอมเล่นกับตนหรือไม่ แล้วแต่ฝ่ายหญิงสาวคนนั้น การเล่นลูกช่วงยังเป็นการช่วยฝึกทักษะความชำนาญในการคว้าจับสิ่งของที่พุ่งเข้ามาปะทะใบหน้า อันเป็นการฝึกป้องกันตัวจากสิ่งของที่ลอยมาหาใบหน้าอย่างกะทันหันได้ด้วย ในช่วงระหว่างการเล่นลูกช่วง หนุ่มสาวที่ทำการเล่นลูกช่วงจะทำการร้องเพลงโต้ตอบกัน เพิ่มความสนุกสนานในการเล่นมากยิ่งขึ้น กติกาการเล่นและการปรับผู้แพ้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้เล่นเอง ไม่มีกติกากำหนดตายตัวแต่ประการใด เราจะ ชาวม้งเป็นชนเผ่าที่ยังเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี การเกี้ยวพาราสีไม่นิยมทำในบ้าน เพราะเป็นการผิดผี การเกี้ยวสาว หรือเลือกคู่จึงจำเป็นต้องผ่านการละเล่น ซึ่งในสังคมยุคนี้ได้จางหายไปนานแล้ว การยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมทำให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชนเผ่าที่ชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

- การโยนลูกช่วง. (2556). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.khaoyoi-thaisongdam.com/pageconfig/viewcontent/viewcontent1.asp?pageid=211&directory=1739&contents=2082>
- จิรวัดน์ พิระสันต์. (2559). วัฒนธรรม ภูหนาร่องเกล้า ภูทับเบิก เขาคว้อ. พิษณุโลก: อาร์พรีนติ้ง.
- ชาวเขาเผ่าต่าง ชาวเผ่าม้ง. (2562). ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2562, จาก <http://www.sawadee.co.th/thailand/hilltribes/hmong.html>
- เตรียมให้แก่เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงลอดหัวงเวียดนาม-ลาว-จีนปี 2013. (2556). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://vovworld.vn/th-TH/ชาวเดน/เตรียมให้แก่เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงลอดหัวงเวียดนามลาวจนปี๒๐๑๓-188714.vov>
- เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงลอดหัวงเวียดนาม-ลาว-จีนปี 2013. (2556). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://vovworld.vn/th-TH/ชาวเดน/เทศกาลเล่นโยนลูกช่วงลอดหัวงเวียดนามลาวจนปี๒๐๑๓-183144.vov>

- ชนวรรณ เวียงสีมา. (2558). วัฒนธรรมการเล่น. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2(2), 43-52.
- ชนวรรณ เวียงสีมา. (2560). บันทึกภาพ เทศกาลปีใหม่ม้ง ในหมู่บ้านวัฒนธรรมชาวเขาบ้านเข็กน้อย ตำบลเข็กน้อย อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ระหว่างวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2559-6 มกราคม พ.ศ. 2560. [ม.ป.ท.: ม.ป.พ.].
- นัฐภูมิ สิงห์กุล และชินวร พาดิษฐ์. (2548). ภาคผนวก: ทบทวนภูมิปัญญา ทำหยาความรู้. ใน ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ภูมิปัญญาไทย-ภูมิปัญญาเทศ. (หน้า 47-87). กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ประเพณีโยนลูกช่วงของชนเผ่าไทในเวียดนาม. (2559). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://vovworld.vn/th-TH/วัฒนธรรม/ประเพณีโยนลูกช่วงของชนเผ่าไทในเวียดนาม-412951.vov>
- ประเพณีและวัฒนธรรมม้ง. (2552). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.oocities.org/hmoobthaib/culture.htm>
- ประวัติปีใหม่ม้ง. (2559). ค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2559, จาก <http://www.hmongseo.com/index.php?topic=28.0>
- ปีใหม่ม้ง. (2560). ค้นเมื่อ 2 มกราคม 2560, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki/ม้ง>
- รายงานผลการศึกษามืออยู่ การเปลี่ยนแปลง ปัญหาและความต้องการของชาวตำบลเข็กน้อย. (2558). ค้นเมื่อ 29 ธันวาคม 2559, จาก http://hmongthaiculture.blogspot.com/2015/04/blog-post_30.html?m=1
- ลูวิส, พี. และ ลูวิส, อี. (2528). หกเผ่าชาวดอย. (ศิริวรรณ สุขพานิช, ผู้แปล). เชียงใหม่: หัตถกรรมชาวเขา.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2559). สุขภาพคนไทย 2559: ตายดี วิถีที่เลือกได้. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สยามรัฐออนไลน์ ภูมิภาค. (2562). จ.พะเยาจัดงานวิถีม้ง “น่อเป็ใจว” แข่งฟอร์มูล่า ดอย โยนลูกช่วง หนุ่ม สาวะรีนในชุดประจำเผ่าสุดวิจิตร. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2562, จาก <https://siamrath.co.th/n/61858>
- เสน่ห์น่านวันนี้. (2559). ค้นเมื่อ 3 มกราคม 2559, จาก <https://www.facebook.com/CharmNanToday/posts/943313749038486/>
- Howe, N., & Strauss, W. (2007). The next 20 years: How customer and workforce attitudes will evolve. *Harvard Business Review*, 85(7-8), 41-52, 191.
- Wikipedia. (2011). **Theory of generations**. Retrieved December 8, 2017, from https://en.wikipedia.org/wiki/Theory_of_generations